

MADANIY MEROSNI SAQLASH HUQUQIY VA IQTISODIY YONDASHUVLAR

Raximboyeva Dilafruz Ibrogim qizi

Toshkent davlat agrar universiteti

"buxgalteriya" yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Professor Ostonov Oybek Alikulovich

Annotatsiya: Madaniy merosni saqlash – bu faqat tarixni himoya qilish emas, balki kelajak avlodga ma'naviy boylikni yetkazishdir. Huquqiy asoslar merosni muhofaza qilish tartibini mustahkamlaydi, iqtisodiy yondashuvlar esa uning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Jamoatchilik ishtiroki esa bu jarayonni yanada kuchaytiradi. Shu uch yo'nalish uyg'unlashganidagina O'zbekistonning bebaho madaniy merosi butunligicha saqlanadi va dunyoga munosib namoyish etiladi. Madaniy meros – bu xalqning tarixiy xotirasi, ma'naviy boyligi va o'ziga xosligini aks ettiruvchi barcha moddiy va nomoddiy qadriyatlardir. Ularga qadimiy obidalar, milliy urf-odatlar, tillar, amaliy san'at, adabiyot, me'moriy inshootlar, xalq og'zaki ijodi, musiqa va boshqa boyliklar kiradi. Madaniy merosni asrash har bir jamiyatning eng muhim vazifalaridan biri bo'lib, u kelajak avlodlarga tarixiy haqiqatni to'liq yetkazishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: madaniy meros, ma'naviy boylik, iqtisodiy yondashuvlar.

Аннотация: Сохранение культурного наследия — это не только защита истории, но и передача духовного богатства будущим поколениям. Правовые основы укрепляют порядок охраны наследия, а экономические подходы обеспечивают его устойчивое развитие. Участие общественности усиливает данный процесс. Только при гармоничном сочетании этих трёх направлений бесценное культурное наследие Узбекистана сохранится в целостном виде и будет достойно представлено миру.

Культурное наследие — это историческая память народа, его духовное богатство и самобытность, отражённые в материальных и нематериальных ценностях. К ним относятся древние памятники, национальные обычаи, языки,

декоративно-прикладное искусство, литература, архитектурные сооружения, фольклор, музыка и другие богатства. Сохранение культурного наследия является одной из важнейших задач общества и служит полному и достоверному передаче исторической правды будущим поколениям.

Ключевые слова: культурное наследие, духовное богатство, экономические подходы.

Annotation: The preservation of cultural heritage is not only the protection of history but also the transmission of spiritual wealth to future generations. Legal frameworks strengthen the procedures for safeguarding heritage, while economic approaches ensure its sustainable development. Public participation further enhances this process. Only through the harmonious integration of these three directions can Uzbekistan's invaluable cultural heritage be preserved in its entirety and presented to the world with dignity.

Cultural heritage represents a nation's historical memory, spiritual wealth, and unique identity as reflected in both tangible and intangible values. These include ancient monuments, national traditions, languages, applied arts, literature, architectural structures, folklore, music, and other cultural assets. Preserving cultural heritage is one of the most important responsibilities of society and serves to convey historical truth to future generations in a complete and accurate form.

Keywords: cultural heritage, spiritual wealth, economic approaches.

Madaniy merosni saqlashning huquqiy asoslari

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, madaniy merosni muhofaza qilish masalasiga katta e'tibor qaratildi. Bu yo'nalishda bir qator qonunlar, qarorlar va davlat dasturlari qabul qilindi. Asosiy qonunlar va normativ-huquqiy hujjatlar—"Madaniy meros ob'ektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to'g'risida"gi Qonun madaniy merosning huquqiy maqomini belgilaydi, uni asrab-avaylash tartibini ko'rsatadi. Konstitutsiyaning madaniy boyliklarni saqlashga doir moddalari davlatning bu boradagi majburiyatlarini mustahkamlaydi. Vazirlar Mahkamasi qarorlari orqali

madaniy merosni restavratsiya qilish, ro'yxatga olish va monitoringini olib borish tizimi shakllantirilgan.

Xalqaro huquqiy yondashuvlar-O'zbekiston UNESCOning bir qator konvensiyalariga qo'shilgan bo'lib, ular madaniy merosni saqlashni xalqaro standartlar asosida amalga oshirishga yordam beradi. Jumladan:1972-yilgi Jahon merosi konvensiyasi va 2003-yilgi Nomoddiy madaniy merosni himoya qilish konvensiyasi.Bu hujjatlar orqali nafaqat milliy meros, balki insoniyatga tegishli madaniy qadriyatlarni asrashga qaratilgan xalqaro hamkorlik mustahkamlanmoqda.

Madaniy merosni saqlashning iqtisodiy yondashuvlari-madaniy merosni muhofaza qilish katta mablag' va infratuzilma talab qiladi. Shu sababli iqtisodiy yondashuvlar bu sohaning uzluksiz ishlashi uchun juda muhimdir.

Madaniy merosni saqlashning iqtisodiy yondashuvlari-madaniy merosni muhofaza qilish katta mablag' va infratuzilma talab qiladi. Shu sababli iqtisodiy yondashuvlar bu sohaning uzluksiz ishlashi uchun juda muhimdir.

Davlat moliyalashtirishi-davlat budjetidan har yili tarixiy obidalarni tiklash, ta'mirlash va restavratsiya qilishga ajratiladigan mablag'lar madaniy merosning asosiy tayanchi hisoblanadi. Ayniqsa, turistik obyekt sifatida ahamiyatga ega yodgorliklar ustuvor yo'nalish sifatida qo'llab-quvvatlanmoqda.

Xususiy sektor ishtiroki-so'nggi yillarda yodgorliklarni tiklash, madaniy hududlarni rivojlantirishda xususiy sheriklik (PPP) tizimi kengaymoqda. Bu orqali:tarixiy obidalar saqlanadi,turizm rivojlanadi,yangi ish o'rinlari yaratiladi.

Turizmning iqtisodiy ta'siri-madaniy meros obyektlari turizmning asosiy resursi sanaladi. Samarqand, Buxoro, Xiva kabi qadimiy shaharlarning jozibadorligi tufayli:davlat budjetiga tushum oshadi,

infratuzilmalar rivojlanadi,mahalliy aholining daromadi ortadi.

Demak, madaniy merosni asrash iqtisodiy barqarorlikka ham xizmat qiladi.

Madaniy merosni saqlashda jamoatchilikning o'rni-madaniy merosni asrash faqat davlatning vazifasi emas. Jamoatchilik, yoshlar, nodavlat tashkilotlar, volontyorlar ishtiroki ham juda muhim.

O‘zbekiston madaniy merosini o‘rganish va uni dunyo hamjamiyatiga tanitish bo‘yicha faol ishlar olib borilmoqda. Xususan, 2018 yilda Butunjahon jamiyati dunyoning 300 dan ortiq sharqshunoslari tashabbusi bilan tashkil etildi. Mamlakatimiz rahbari va hukumatning e‘tibori tufayli jamiyatning faoliyati yuksak natijalar bermoqda va bu jahon ilmiy hamjamiyati tomonidan alohida e‘tirof etilgan. Shu bilan birga, milliy va xorijiy ilmiy muassasalar bilan hamkorlikda ijtimoiy mas‘uliyatli biznes vakillari yordamida O‘zbekiston Respublikasida xizmat qilgan jurnalist Firdavs Abduxoliqovning “O‘zbekiston madaniy merosi jahon to‘plamlarida” nomli 50 jildli kitob-albomi nashr etildi. Mazkur asar o‘zbek, rus va ingliz tillarida chop etilib, madaniy merosimizning jahon miqyosida tan olinishiga xizmat qilmoqda.

Xulosa: Madaniy meros har bir xalqning tarixiy xotirasini, ma‘naviy boyligini va o‘ziga xosligini aks ettiradi. Uni asrab-avaylash nafaqat davlat siyosatining, balki jamiyatning umumiy burchidir. Bugungi globallashuv sharoitida madaniy merosni samarali himoya qilish uchun huquqiy tartibotlar, iqtisodiy mexanizmlar va jamoatchilik faolligi bir-biri bilan uyg‘un bo‘lishi zarur. Shu bois madaniy merosni saqlashda huquqiy va iqtisodiy yondashuvlarning o‘rni alohida ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. “Madaniy meros ob’ektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to‘g‘risida”gi Qonun, 2001.
2. UNESCO. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, 1972.
3. UNESCO. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, 2003.
4. Ostonov O. Madaniy merosni boshqarish va saqlashning nazariy asoslari. Toshkent, 2020.
5. Karimov F. O‘zbekiston madaniy merosi va turizm rivoji. Toshkent, 2021.
6. Yangi O‘zbekiston tarixi. Darslik. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2023.